

ДИРЕКТНИ РАЗЛАГАНИЯ НА ПРОЕКТИВНИ МОДУЛИ

Владимир Чуканов

Нека A е пръстен с единица. Всички модули, които ще разглеждаме, се предполагат леви и унитарни, всички идеали — леви, освен ако не е уговорено противното.

Ще припомним, че един модул P се нарича проективен, ако за всеки епиморфизъм $\varphi: E \rightarrow F$ и всеки морфизъм $\psi: P \rightarrow F$ съществува морфизъм $u: P \rightarrow E$, така че $\varphi \circ u = \psi$. Еквивалентно: ако съществува модул Q , така че $P \oplus Q$ е свободен. Очевидно всеки свободен модул е проективен и всяка директна сума на проективни модули е проективен модул. Значителен интерес представлява следният въпрос: при какви условия за A всеки проективен модул (или всеки крайнопороден проективен модул) се разлага в директна сума от модули от по-специален вид? В частност, кога всеки проективен модул е свободен? В различни частни случаи отговорите на подобни въпроси са известни. Например, ако A е локален или главен пръстен, всеки проективен модул е свободен. Ако A регулярен (т. е. ако уравнението $axa = a$ има решение при всяко $a \in A$), всеки проективен модул се разлага в директна сума от директни идеали [2]. При това един идеал \mathfrak{a} наричаме директен, ако съществува идеал \mathfrak{b} , така че $A = \mathfrak{a} \oplus \mathfrak{b}$. Ако A е дедекиндов пръстен, всеки безкрайно породен проективен модул е свободен, но съществуват крайнопородени несвободни проективни модули, разбира се, ако A не е главен.

Нека пръстенът A е фиксиран. Разглеждаме следните свойства:

(P) Всеки крайнопороден проективен модул е свободен.

(P*) Всеки проективен модул е свободен.

(Q) Всеки крайнопороден проективен модул е директна сума от директни идеали.

(Q*) Всеки проективен модул е директна сума от директни идеали.

Ще отбележим, че условието (P) е еквивалентно на следните две:

(P₁) Всеки крайнопороден проективен модул е стабилно свободен.

(P₂) Ако P_1 и P_2 са крайнопородени проективни модули и $P_1 \oplus A$ и $P_2 \oplus A$ са изоморфни, то P_1 и P_2 са изоморфни.

При това крайнопородения модул P наричаме стабилно свободен, ако $P \oplus A^k$ е свободен за достатъчно големи k . Ще отбележим още, че от (P₂) следва следното по-общо твърдение: ако P_1, P_2 и Q са крайнопородени проективни модули и $P_1 \oplus Q \cong P_2 \oplus Q$, то $P_1 \cong P_2$, с други думи, можем да „съкратим“ на Q . Еквивалентността на (P) с (P₁) и (P₂) се установява непосредствено.

За всяко от горните свойства възниква въпросът да се характеризират пръстените, притежаващи това свойство. По всяка вероятност тази задача се свързва със значителни трудности. В тази работа се разглежда

поведението на горните свойства при преминаване към някои „родствени“ пръстени, по-точно към факторпръстени, матрични пръстени и пръстени от формални степенни редове.

Теорема 1. Нека A е пръстен, \mathfrak{m} е двустранен идеал в A , P е крайнопороден проективен A -модул и $\bar{P}_1, \bar{P}_2, \dots, \bar{P}_k$ са подмодули на $P/\mathfrak{m}P$, такива че $P/\mathfrak{m}P = \bigoplus_{i=1}^k \bar{P}_i$. Предполагаме A пълнен и отделим относно \mathfrak{m} -адичната топология [1]. Тогава съществуват подмодули P_1, P_2, \dots, P_k на P такива, че $P = \bigoplus_{i=1}^k P_i$ и $P_i/\mathfrak{m}P_i = \bar{P}_i$.

Доказателство. Ще използваме следната

Лема. Нека R е пълнен отделим топологичен пръстен, в който отворените двустранни идеали образуват фундаментална система от околности на нулата, α е затворен идеал в R , елементите на който са топологически нилпотентни, $\pi: R \rightarrow R/\alpha$ е каноничната проекция. За всеки идемпотент $\bar{e} \in R/\alpha$ съществува идемпотент $e \in R$ такъв, че $\pi(e) = \bar{e}$.

Ако R е комутативен, доказателството се съдържа например в [1]. В общия случай нека $x \in R$ е такъв, че $\pi(x) = \bar{e}$. Означаваме с S затворения подпръстен на R , породен от x . Тогава S е комутативен. Освен това той е пълнен и отделим в индуцираната топология. $\alpha \cap S$ е затворен идеал в S , елементите на който са топологически нилпотентни, следователно можем да приложим твърдението на лемата за комутативния пръстен S и идеала $\alpha \cap S$. Идентифицираме $S/\alpha \cap S$ с подпръстен на R/α . Тогава $e \in S/\alpha \cap S$, откъдето следва твърдението.

Преминаваме към доказателство на теоремата. Всеки ендоморфизъм $u \in \text{End}_A(P)$ индуцира ендоморфизъм $\pi(u) \in \text{End}_A(P/\mathfrak{m}P)$. Очевидно съответствието $\pi: \text{End}_A(P) \rightarrow \text{End}_A(P/\mathfrak{m}P)$ е пръстенов хомоморфизъм. От проективността на P лесно следва, че π е епиморфизъм. Ще снабдим $\text{End}_A(P)$ с пълна отделима топология, относно която Кег π ще се окаже затворен, а неговите елементи топологически нилпотентни, което ще ни даде възможност да приложим лемата.

Нека Q е такъв модул, че $P \oplus Q = A^n$. Тогава $\text{End}_A(P)$ може да се вложи в $\text{End}_A(A^n)$. По точно $\text{End}_A(P)$ се отъждествява с множеството от ендоморфизми u на A^n , за които $u(P) \subset P$, $u|_Q = 0$. Избирайки базис в A^n , можем да считаме $\text{End}_A(A^n) = M_n(A)$ ($M_n(A)$ означава пръстена от квадратни матрици от n -ти ред с коефициенти в A). В $M_n(A)$ разглеждаме тихоновата топология, относно която идеалите $M_n(\mathfrak{m}^k)$, $k \geq 1$, образуват фундаментална система от околности на нулата. Очевидно $M_n(A)$ е пълнен отделим пръстен. В $\text{End}_A(P)$ разглеждаме индуцираната топология. Очевидно тя е отделима и отворените идеали образуват фундаментална система от околности на нулата. Ще покажем, че $\text{End}_A(P)$ е затворен в $M_n(A)$, откъдето ще последва, че е пълнен. Нека $F = \{u \in M_n(A) : u(P) \subset P\}$, $G = \{u \in M_n(A) : u|_Q = 0\}$. Тогава $\text{End}_A(P) = F \cap G$. Нека $u \notin F$. Съществува $x \in P$ и $u(x) \notin P$, т. е. $\text{pr}_Q(u(x)) \neq 0$. Но тогава поне една координата на $\text{pr}_Q(u(x))$ е $\neq 0$ и следователно не принадлежи на \mathfrak{m}^k за достатъчно голямо k . Можем да твърдим, че $(u + M_n(\mathfrak{m}^k)) \cap F = \emptyset$. Действително, ако $\varphi \in M_n(\mathfrak{m}^k)$, то $\text{pr}_Q(u(x) + \varphi(x)) \neq 0$, тъй като всички координати на $\text{pr}_Q(\varphi(x))$ принадлежат на \mathfrak{m}^k , а поне една от координатите на $\text{pr}_Q(u(x))$ не при-

надлежи на m^k . Това показва, че $u(x) + \varphi(x) \in P$ или $u + \varphi \in F$, с което е установено, че F е затворено. По подобен начин се вижда, че и G е затворено, откъдето и $\text{End}_A(P)$ е затворен. Разглеждаме идеала $\text{End}_A(P) \cap M_n(m)$. Той е отворен, а следователно и затворен. Освен това неговите елементи са топологически нилпотентни, което следва веднага от включването $M_n(m)^k \subset M_n(m^k)$. Остава да отбележим, че $\text{Ker } \pi = \text{End}_A(P) \cap M_n(m)$.

Нека сега $P/mP = \bar{P}_1 \oplus \bar{P}_2$. Означаваме с \bar{e}_i , $i=1, 2$, каноничната проекция на P/mP върху \bar{P}_i . Очевидно \bar{e}_1 и \bar{e}_2 са идемпотенти в $\text{End}_A(P/mP)$, свързани с равенството $\bar{e}_1 + \bar{e}_2 = 1$. Съгласно лемата съществува идемпотент $e_i \in \text{End}_A(P)$, такъв че $\pi(e_i) = \bar{e}_i$. Нека $e_3 = 1 - e_1$. Тогава $\pi(e_3) = \bar{e}_2$. Полагаме $P_i = \text{Im } e_i$, $P_2 = \text{Im } e_3$. Очевидно $P = P_1 \oplus P_2$. Нека $\varphi: P \rightarrow P/mP$ е каноничната проекция. О комутативната диаграма

$$\begin{array}{ccc} P & \xrightarrow{e_1} & P \\ \varphi \downarrow & \bar{e}_1 & \downarrow \varphi \\ P/mP & \longrightarrow & P/mP \end{array}$$

следва равенството $\varphi(e_1(P)) = \bar{e}_1(\varphi(P))$, което може да се запише още във вида $\varphi(P_1) = \bar{P}_1$. Но P_i е директна компонента в P , откъдето $\varphi(P_i) = P_i/mP_i$, т. е. $P_1/mP_1 = \bar{P}_1$. Аналогично се установява, че $P_2/mP_2 = \bar{P}_2$.

В общия случай, когато $K > 2$, процедурираме по индукция.

В следващите твърдения предположенията за A и m са същите, както в теорема 1.

С л е д с т в и е 1. Нека \bar{P} е крайнопороден проективен A/m -модул. Съществува крайнопороден проективен A -модул P , така че $\bar{P}/mP \cong \bar{P}$. Ако \bar{P} се поражда от n елемента, P може да бъде избран така, че да се поражда от n елемента. В частност, ако \bar{p} е директен идеал в A/m , съществува директен идеал p в A , така че $p/mP = \bar{p}$.

Съществува A/m -модул \bar{Q} , така че $P \oplus \bar{Q} = (A/m)^n$. Но $(A/m)^n = A^n/mA^n$ и съгласно теорема 1 съществува директно разлагане $A^n = P \oplus Q$ с $P/mP = \bar{P}$ и $Q/mQ = \bar{Q}$. Освен това $P \cong A^n/Q$, което показва, че P има система образувачи от n елемента. Твърдението за директни идеали следва от факта, че с точност до изоморфизъм директните идеали съвпадат с моногогенните проективни модули.

С л е д с т в и е 2. Ако A удовлетворява условието (P) или (P₁), то и A/m удовлетворява същото условие.

Действително, нека \bar{P} е крайнопороден проективен A/m -модул. Тогава съществува крайнопороден проективен A -модул P такъв, че $P/mP \cong \bar{P}$. По предположение P е свободен (стабилно свободен) откъдето следва, че и \bar{P} е свободен (стабилно свободен).

С л е д с т в и е 3. Ако A удовлетворява условието (Q), то и A/m го удовлетворява.

Доказателството е аналогично на това на следствие 2.

Следствие 4. Ако P е крайнопороден неразложим проективен A -модул, $P/\mathfrak{m}P$ е неразложим.

Следва непосредствено от теорема 1.

Преди да продължим по-нататъшното изложение, ще отбележим, че не ни е известно дали формулираната по-горе теорема е в сила за безкрайнопородени модули и дали не могат да се отслабят някои от нейните предположения.

Теорема 2. Нека A е пръстен и \mathfrak{m} е двустранен идеал в A , съдържащ се в радикала на A , P_1 и P_2 са крайно породени проективни A -модули. За да бъдат P_1 и P_2 изоморфни, необходимо и достатъчно е $P_i/\mathfrak{m}P_i$ и $P_2/\mathfrak{m}P_2$ да са изоморфни. Ако освен това \mathfrak{m} е нилпотентен, твърдението остава в сила за произволни проективни P_1 и P_2 .

Доказателство. Необходимостта е тривиална. Да установим достатъчността. Нека $\theta: P_1/\mathfrak{m}P_1 \rightarrow P_2/\mathfrak{m}P_2$ е изоморфизъм. От проективността на P_1 следва, че съществува морфизъм $\varphi: P_1 \rightarrow P_2$ така, че следната диаграма е комутативна:

$$\begin{array}{ccc} P_1 & \xrightarrow{\varphi} & P_2 \\ \pi_1 \downarrow & \theta & \downarrow \pi_2 \\ P_1/\mathfrak{m}P_1 & \xrightarrow{\quad} & P_2/\mathfrak{m}P_2 \end{array}$$

π_1 и π_2 означават каноничните епиморфизми). Тъй като θ и π_1 са епиморфизми, то и $\theta \circ \pi_1$ е епиморфизъм, а следователно $\pi_2 \circ \varphi$ е епиморфизъм, откъдето $\text{Im } \varphi + \mathfrak{m}P_2 = P_2$. Ако P_2 е крайнопороден, от лемата на Накаяма следва $\text{Im } \varphi = P_2$. Ако P_2 е произволен, но \mathfrak{m} е нилпотентен, горното равенство дава $\mathfrak{m}(P_2/\text{Im } \varphi) = P_2/\text{Im } \varphi$, откъдето по индукция $\mathfrak{m}^n(P_2/\text{Im } \varphi) = P_2/\text{Im } \varphi$ за всяко $n > 1$. Но $\mathfrak{m}^n = 0$ за достатъчно големи n и следователно $P_2/\text{Im } \varphi = 0$ или $P_2 = \text{Im } \varphi$. И така, и в двата случая φ е епиморфизъм. Нека K е ядрото на φ . От проективността на P_2 следва, че P_1 се разлага в директна сума $K \oplus L$, където L се изобразява чрез φ изоморфно върху P_2 . Тогава $P_1/\mathfrak{m}P_1$ се разлага в директна сума $K/\mathfrak{m}K \oplus L/\mathfrak{m}L$ и $L/\mathfrak{m}L$ се изобразява чрез θ изоморфно върху $P_2/\mathfrak{m}P_2$, което е възможно само при $K/\mathfrak{m}K = 0$, защото θ е изоморфизъм. И така, $K/\mathfrak{m}K = 0$ или $K = \mathfrak{m}K$. Ако P_1 е крайнопороден, то и K е крайнопороден и от лемата на Накаяма следва $K = 0$. Ако \mathfrak{m} е нилпотентен, за всяко $n \geq 1$ имаме $K = \mathfrak{m}^n K$ и следователно $K = 0$. С това е показано, че φ е мономорфизъм, а следователно и изоморфизъм.

Следващите две твърдения се формулират при предположение, че A е пръстен, \mathfrak{m} е двустранен идеал, съдържащ се в радикала на A .

Следствие 1. Нека P е крайнопороден проективен A -модул. За да бъде P свободен (стабилно свободен), необходимо и достатъчно е $P/\mathfrak{m}P$ да е свободен (стабилно свободен) като A/\mathfrak{m} -модул. Ако освен това \mathfrak{m} е нилпотентен, твърдението остава в сила без предположението за крайна породеност на P .

Във всички случаи необходимостта е очевидна. Нека сега например $P/\mathfrak{m}P$ е стабилно свободен. Тогава

$$(P/\mathfrak{m}P) \oplus (A^k/\mathfrak{m}A^k) \cong A^n/\mathfrak{m}A^n.$$

Но от теорема 2 следва, че $P \oplus A^k \cong A^n$, т. е. P е стабилно свободен.

Следствие 2. Ако A/\mathfrak{m} удовлетворява някое от условията (P), (P_1) , (P_2) , то и A удовлетворява това условие. Ако \mathfrak{m} е нилпотентен и A/\mathfrak{m} удовлетворява (P^*) , то и A го удовлетворява.

Да разгледаме например (P_2) . Нека $P_1 \oplus A \cong P_2 \oplus A$. Тогава

$$P_1/\mathfrak{m}P_1 \oplus A/\mathfrak{m} \cong P_2/\mathfrak{m}P_2 \oplus A/\mathfrak{m}$$

и от предположението за A/\mathfrak{m} следва $P_1/\mathfrak{m}P_1 \cong P_2/\mathfrak{m}P_2$. Но тогава $P_1 \cong P_2$ съгласно теорема 2.

Следствие 3. Нека K е комутативен пръстен, удовлетворяващ някое от условията (P), (P_1) , (P_2) . Тогава всеки пръстен от формални степенни редове над K (от комутиращи или не променливи) удовлетворява същото условие.

Действително, нека A е пръстен от степенни редове на n променливи T_1, T_2, \dots, T_n (комутиращи или не). Означаваме с \mathfrak{m} двустранния идеал, породен от T_1, T_2, \dots, T_n . Тогава \mathfrak{m} се съдържа в радикала на A и $A/\mathfrak{m} \cong K$. Твърдението следва веднага от следствие 2.

Последното следствие дава възможност значително да разширим класа от известни пръстени, удовлетворяващи например (P). Ще отбележим, че това е най-важното условие от разглежданите.

Можем, разбира се, да прилагаме комбинирано теорема 1 и теорема 2. Така например, ако \mathfrak{m} е двустранен идеал в един пръстен A , съдържащ се в радикала на A и такъв, че A е пълн и отделим в \mathfrak{m} -адичната топология, за да удовлетворява A някое от условията (P), (P_1) , необходимо и достатъчно е A/\mathfrak{m} да го удовлетворява. Да разгледаме друг пример. Нека A е пълн полулокален пръстен, \mathfrak{m} е радикалът на A . Ще покажем, че всеки крайнопороден проективен модул над A е сума от директни идеали. Действително, тъй като A/\mathfrak{m} е полупрост пръстен, $P/\mathfrak{m}P$ се разлага в директна сума $p_1 \oplus p_2 \oplus \dots \oplus p_k$ от прости A/\mathfrak{m} -модули, които с точност до изоморфизъм са директни идеали в A/\mathfrak{m} . Съгласно следствие 1 от теорема 1 съществуват директни идеали p_1, p_2, \dots, p_k в A , така че $p_i/\mathfrak{m}p_i = p_i$. От теорема 2 веднага следва $P = p_1 \oplus p_2 \oplus \dots \oplus p_k$.

Накрая ще направим някои бележки за матрични пръстени. Ще отбележим, че дори ако K е поле, матричните пръстени $M_n(K)$, $n \geq 2$, не са задължени да удовлетворяват условието (P). Но както следва от [2], те удовлетворяват (Q), дори (Q*).

Теорема 3. Нека A е пръстен, $M_n(A)$ е пръстенът от квадратни матрици от ред n с коефициенти в A . Ако A удовлетворява условието (Q) или (Q*), то и $M_n(A)$ удовлетворява същото условие.

В действителност категорията от A -модули е естествено еквивалентна на категорията от $M_n(A)$ -модули. Отъждествяваме $M_n(A)$ с $\text{End}_A(A^n)$, при което A^n се превръща в $M_n(A)$ -модул. Тогава функторът $E \xrightarrow{T} E \oplus_A A^n$ преобразува A -модулите в $M_n(A)$ -модули и е еквивалентност, т. е. има обратен. Ще отбележим, че T преобразува директните идеали на A в директни идеали на $M_n(A)$. За да завършим доказателството, достатъчно е да отбележим, че при еквивалентност между две абелеви категории проективните модули се преобразуват в проективни, крайнопородените в крайнопородени и директните суми в директни суми.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bourbaki, N. Algèbre commutative. Paris, Herman, 1961.
2. Капланский, И. Проективные модули. Математика 4:1, 1960, Москва, 3—8.

Поступила на 15. II. 1969 г.

ПРЯМЫЕ РАЗЛОЖЕНИЯ ПРОЕКТИВНЫХ МОДУЛЕЙ

Владимир Чуканов

(Резюме)

Пусть A кольцо и \mathfrak{m} двусторонний идеал, такой что A полно и отделимо в \mathfrak{m} -адической топологии. Доказывается следующая

Теорема 1. Пусть P конечно порожденный проективный A -модуль, а $\bar{P}_1, \bar{P}_2, \dots, \bar{P}_k$ такие подмодули $P/\mathfrak{m}P$, что $P/\mathfrak{m}P = \bigoplus_{i=1}^k \bar{P}_i$. Тогда существуют подмодули P_1, \dots, P_k , что $P = \bigoplus_{i=1}^k P_i$ и $P_i/\mathfrak{m}P_i = \bar{P}_i$, $i=1, 2, \dots, k$.

Из теоремы 1 в частности следует, что для каждого конечно порожденного проективного A/\mathfrak{m} -модуля P существует конечно порожденный проективный A -модуль \tilde{P} такой, что $P/\mathfrak{m}P \cong \tilde{P}$. Из этого следует, что если каждый конечно порожденный проективный A -модуль является свободным, A/\mathfrak{m} обладает тем же свойством.

Пусть A кольцо, \mathfrak{m} двусторонний идеал, содержащийся в радикале кольца A . Доказывается

Теорема 2. Если P_1 и P_2 являются двумя конечно порожденными проективными A -модулями, для того, чтобы они были изоморфными, необходимо и достаточно, чтобы $P_1/\mathfrak{m}P_1$ и $P_2/\mathfrak{m}P_2$ были изоморфными.

Из теоремы 2 в частности следует, что если каждый конечно порожденный проективный A/\mathfrak{m} -модуль свободен, то A обладает тем же свойством. В виде следствия получаем: пусть K такое кольцо, что каждый конечно порожденный проективный K -модуль свободен. Тогда такое же свойство имеет и кольцо $K[[T_1 \dots T_n]]$ формальных степенных рядов n переменных с коэффициентами в K .

DÉCOMPOSITION DIRECTE DE MODULES PROJECTIFS

Vladimir Čukanov

(Résumé)

Soient A un anneau et \mathfrak{m} un idéal bilatère, tel que A soit complet et séparé pour la topologie \mathfrak{m} -adique. Nous démontrons le théorème suivant:

Théorème 1. Soient P un A -module projectif de type fini $\bar{P}_1, \bar{P}_2, \dots, \bar{P}_k$, des sous-modules de $P/\mathfrak{m}P$, tels que $P/\mathfrak{m}P = \bigoplus_{i=1}^k \bar{P}_i$. Alors il existe des sous-

modules P_1, P_2, \dots, P_k , de P tels que $P \cong \bigoplus_{i=1}^k P_i$ et $P_i/\mathfrak{m}P_i = \bar{P}_i$ pour $i = 1, 2, \dots, k$.

En particulier il résulte du théorème 1 que pour chaque A/\mathfrak{m} -module projectif de type fini \bar{P} il existe un A -module projectif de type fini P tel que $P/\mathfrak{m}P \cong \bar{P}$. De ceci il résulte que si chaque A -module projectif de type fini est libre, A/\mathfrak{m} possède la même propriété.

Soient A un anneau et \mathfrak{m} un idéal bilatère, contenu dans le radical de A . Nous démontrons

Théorème 2. Si P_1 et P_2 sont deux A -modules projectifs de type fini, pour que $P_1 \cong P_2$ il faut et il suffit que $P_1/\mathfrak{m}P_1 \cong P_2/\mathfrak{m}P_2$.

En particulier il résulte du théorème 2 que si chaque A/\mathfrak{m} -module projectif de type fini est libre, A possède la même propriété. Comme conséquence: si K est un anneau tel que chaque K -module projectif de type fini est libre, il en est de même pour l'anneau $K[[T_1, T_2, \dots, T_n]]$ de séries formelles de n indéterminé à coefficients dans A .